

NTO

NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

DKS OG KULTURTANKEN

UTTALELSE TIL UTREDNING

Til: Kultur- og likestillingsdepartementet

Kopi: Kunnskapsdepartementet

Dato: 12.05.2023

Vi viser til rapporten [DKS og Kulturtanken. En utredning bestående av en kartlegging av DKS og en evaluering av Kulturtanken](#) utarbeidet av analyseselskapet Oxford Research, i samarbeid med Høgskolen på Vestlandet, etter oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Nedenfor følger noen kommentarer til rapporten fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO).

NTO er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre [50 medlemmer](#) består av produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaaq Hjelle
styreleder

Morten Gjelten
direktør

NTO har sett frem til en utredning av Den kulturelle skolesekken (DKS) som skal belyse virkemidler og tiltak for å nå de nasjonale målene med ordningen, herunder en vurdering av å etablere et Musikkbruk og en evaluering av Kulturtanken.

Vi takker for rapporten og ønsker å bidra med noen kommentarer som vi anmoder departementene om å ta med i vurderingen av utredningens konklusjoner og anbefalinger.

Vi oppfordrer til et kritisk blikk på hvilke premisser som er lagt til grunn, hvilke spørsmål som er stilt og hvilke stemmer som er hørt.

HVORFOR ER DKS VIKTIG?

Gjennom DKS skal alle landets skoleelever få oppleve profesjonell kunst på kunstens egne premisser, slik denne skapes og formidles av selvstendige kunstnere, virksomheter og institusjoner landet over. Noe av det mest verdifulle med ordningen er at den sørger for at alle barn og unge, på tvers av sosiale og økonomiske skillelinjer, får oppleve kunst som mange av dem ellers ikke ville fått tilgang eller kjennskap til.

Vi hadde forventet at dette premisset var utgangspunktet for en utredning som har fått i oppdrag å belyse virkemidler og tiltak for å nå det overordnede målet med DKS, som er å formidle profesjonell kunst og kultur av høy kvalitet til barn og unge.

I utredningen tas det derimot til orde for å gå bort fra det kunstneriske og kulturfaglige kvalitetsmålet og den oppgavedelingen mellom kunsten og skolen som selve intensjonen med DKS er tuftet på i tidligere sentrale styringsdokumenter ([St.meld. nr. 8 \(2007-2008\)](#)).

En av de største svakhetene i ordningen er angivelig at elevene opplever at de ikke har tilstrekkelig medvirkning i utformingen av innholdet. For å bøte på dette tas det til orde for sterkere elevmedvirkning og at DKS skal bidra til at elevene får mer av «sin egen generasjons kultur» og et tilbud som i større grad er tilpasset «målgruppens digitale livsverden».

Videre advares det mot en «utdatert voksenstyrt kunstformidling der barn er mottakere», så vel som mot «stemmene som vil bevare ordningen og la den være en siste, analog skanse», uten at vi får øyet på grunnlaget for påstanden om at slike tradisjonelle og samtidorienterte kunstuttrykk er «utdaterte»

Vi stiller oss spørrende til hva poenget med DKS er dersom barn og unge gjennom denne ordningen skal få enda mer av det de uansett opplever på egenhånd, i stedet for at den gir dem noen *annet* som kan åpne for nysgjerrighet, undring, nye perspektiver og erkjennelser

Ordningen drives enda lenger bort fra den opprinnelige intensjonen når det stilles krav til at DKS ikke bare skal tilpasses skolen, men også «bidra til å løse mer overordnede samfunnsutfordringer som skolen også er pålagt å løse». Argumentet er at «tiltak må tjene flere formål når vi går trangere økonomiske tider i møte». Et slikt krav kan ikke annet enn å svekke ordningen, også tatt i betraktning at kartleggingen samtidig viser at DKS allerede lider under svak økonomi.

Når selve kjernen i ordningen er tapt av syne, blir også kunstfeltets ansvar, innsats og eierskap gjort til et problem. Da ordningen ble etablert fikk kunstfeltet ansvaret for innholdet og kvaliteten i tilbudet. Med dette fulgte en stor innsats og et stort eierskap. I stedet for å anerkjenne denne innsatsen som en nødvendig ressurs i ordningen, blir kunstfeltets eierskap fremstilt som grunnlag for en problematisk maktskjevhet i innholds- og kvalitetsdiskusjonene.

Samarbeidet mellom kunstfeltet og skolen har ikke alltid fungert sømløst, og det er lett å være enig i at det er viktig å hele tiden lete etter forbedringsmuligheter. Løsningen kan likevel ikke være å gi slipp på premisset om kunst- og kulturfaglig kvalitet i det tilbudet som retter seg mot barn og unge, og langt på vei

overføre definisjonsmakten over innholdet og kvaliteten til skolen, slik at selve verdien av ordningen går tapt.

Et nødvendig grep for å skape større engasjement og bedre forankring i skolen, gitt DKS-ordningens intensjon, er derimot å heve den kunst- og kulturfaglige kompetansen og kunstforståelsen på mottakersiden gjennom en styrking av de estetiske og humanistiske fagenes plass og kvalitet i hele utdanningsløpet. I kartleggingen er det godt dokumentert at en langvarig marginalisering av estetiske fag og læreprosesser i skole og utdanning kan ha medført at skolen i dag har dårligere forutsetninger enn tidligere for å sikre at elevene får et størst mulig utbytte av kunstopplevelsene.

I tillegg mener vi det er et godt forslag å knytte DKS til [læreplanens overordnede del](#) framfor krav til at ordningen skal samspille med læringsmålene i de enkelte fagene. Til forskjell fra mange av de øvrige anbefalingene, som dreier DKS i en instrumentell retning, vil en slik tilknytning til læreplanens overordnede del underbygge ordningens opprinnelige intensjon og anerkjenne at kulturelle opplevelser har en *egenverdi* og at elevene skal få oppleve et *variert spekter av kulturuttrykk* gjennom sin tid i skolen.

MUSIKKBRUK – BRED FORANKRING I BRANSJEN

Et av de mest overraskende kunstfjerne konklusjonene i rapporten er anbefalingen om å styrke DKS gjennom å ikke opprette et Musikkbruk etter modell av Norsk Scenekunstbruk. Altså ved å *ikke styrke kunstfeltet*, så styrker man DKS, som skal være elevens møte med den profesjonelle kunsten.

I kartleggingen kommer det fram at en av de største svakhetene med DKS er et stort økonomisk etterslep som ikke samsvarer med de politiske ambisjonene for ordningen.

Med et Musikkbruk ville musikkfeltet kunne bli tilført midler slik at musikere kan skape sine egne produksjoner for et ungt publikum, og fylkene som programmerer tilbudet ville kunne bli tilført nye midler for nettopp å formidle musikk.

Slik ville det også bli frigjort midler til å formidle andre kunstuttrykk som selvsagt er like viktige for elevene. Vi kan derfor ikke se at den bekymringen som løftes fram i rapporten for at et Musikkbruk vil innebære en reversering av likestillingen mellom kulturuttrykkene er berettiget.

Likevel er anbefalingen altså å ikke styrke økonomien i ordningen gjennom opprettelsen av et Musikkbruk.

Ifølge utredningen er det *ingen* utenom «forslagsstillerne selv» som etterspør et Musikkbruk. Hvem er så de aktørene som representerer dette unntaket og som har støttet etableringen av et Musikkbruk?

Det er Creo som er Norges største kunstnerorganisasjon med over 10 700 medlemmer, NTO som representerer 50 musikk- og scenekunstinstitusjoner, Norsk komponistforening med nærmere 300 medlemmer, Norske kulturarrangører som organiserer over 500 festivaler, spillesteder, konsert- og kulturhusarrangører mm. og Ny musikk som er en landsdekkende arrangør og formidler av samtidsmusikk og eksperimentell musikk med arrangørnettverk og medlemmer over hele landet.

Unntaket er altså bortimot hele musikkbransjen som etterspør og ser behovet for et Musikkbruk som kan sikre kvalitet og mangfold i tilbudet til et ungt publikum sammen med mer forutsigbare og trygge arbeidsvilkår for musikere på turné i DKS, jf. [Musikkbruket - bred støtte for styrket formidling](#).

Enten mangler de som står bak rapporten den nødvendige kunnskapen og kompetansen som skal til for å skille mellom enkeltstemmer og bransjestemmer, eller så mener de at bransjens stemmer i liten grad teller i denne saken. I fall det siste savner vi en forklaring på at bransjens behov og vurderinger er såpass uvesentlige.

VARIGE STRUKTURER SOM SIKRER ARMLENGDEPRINSIPPET

En av innvendingene i rapporten mot et Musikkbruk er at det på musikkfeltet, til forskjell fra scenekunstfeltet, finnes en lang tradisjon for musikkproduksjon internt i fylkene.

Etter vårt syn er det underlig at det, i lys av armlengdeprinsippet, ikke stilles spørsmål ved at noen fylker i dag selv produserer og vurderer musikkproduksjoner. I stedet fremstilles denne tradisjonen som et ideal som gjør et Musikkbruk overflødig, og behovet for Scenekunstbruket som midlertid fordi det «ikke umiddelbart finnes personell i fylkene som kan vurdere scenekunsten på kunstneriske/kunstdidaktiske premisser». Ifølge utredningen kan Scenekunstbruket derfor legitimeres «for øyeblikket» – uten hensyn til at dette er en selvstendig virksomhet etablert i 1994 lenge før DKS ble etablert som en nasjonal ordning.

Vi mener at rapportens analyser her bærer preg av svak innsikt i og anerkjennelse av armlengdeprinsippet. I tråd med regjeringens utkast til [lovfesting av armlengdeprinsippet](#), må en styrking av DKS også omfatte strukturer og ordninger som sikrer at kunst- og kulturfaglige beslutninger fattes uavhengig av politiske myndigheter, sentralt så vel som i den fylkeskommunale forvaltningen av ordningen.

Et fremtidig Musikkbruk, så vel som Scenekunstbruket og de øvrige selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjonene, representerer nettopp slike varige strukturer som sikrer at beslutninger som i hovedsak er basert på kunstnerisk eller kulturfaglig skjønn treffes av personer eller virksomheter med relevant fagkompetanse, og at politiske styresmakter ikke overprøver eller instruerer om innholdet i slike beslutninger.

PRODUKSJONSMIDLER

I en organisering som skal sikre armlengdeprinsippet bør det vurderes nøye hvilke oppgaver som kan ivaretas internt i den offentlige forvaltningen og hvilke oppgaver som bør forvaltes eksternt av selvstendige virksomheter.

Det gjelder også forvaltningen av produksjonsmidler. Et av forslagene i rapporten under «grep for å styrke Kulturtanken» er at tilskuddsordningen for nyproduksjoner i DKS, som ikke ble videreført i årets statsbudsjett, gjenetableres. Dette er midler som Kulturtanken i 2022 fordelte mellom fylkeskommunene.

Også her savner vi refleksjoner over hvordan armlengdeprinsippet, så vel som mål om spredt kunst- og kulturfaglig beslutningsmyndighet og kunstnerisk mangfold, best sikres i forvaltningen av disse midlene.

Hvorfor skal slike produksjonsmidler kanaliseres til Kulturtanken og videre til fylkeskommunene i stedet for at de forvaltes direkte av eksisterende og velfungerende strukturer som allerede forvalter produksjonsmidler på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter, slik som selvstendige kunstnstitusjoner, Scenekunstbruket og Kulturrådet?

ALTERNATIV ORGANISERING

En del av bakgrunnen for utredningen er Stortingets behandling av [barne- og ungdomskulturmeldingen](#). I behandlingen av denne meldingen ble det etterlyst en utredning av *alternativ organisering* av DKS.

Det ble vist til et behov for å utrede både Kulturtankens og Kulturdirektoratets rolle, kompetanse og funksjon. Videre ble det stilt spørsmål ved om det er hensiktsmessig med to direktorater som har til dels overlappende ansvarsområder, og der skillet hovedsakelig går mellom kultur rettet mot voksne eller mot barn. I tillegg ble det minnet om at en viktig forutsetning for etableringen av DKS som nasjonal ordning i 2001 var at midlene i størst mulig grad skulle gå til barn og unge i form av profesjonelle kunstopplevelser av høy kvalitet, ikke til administrasjon og byråkrati, jf. [Innst. 622 S \(2020-2021\)](#).

Vurderinger av en slik alternativ organisering har fått liten plass i utredningen og avfeies i oppsummeringen med henvisning til at *ingen* av de aktørene som forskerne har snakket med ønsker at oppgaver som Kulturtanken i dag utfører flyttes til andre forvaltningsenheter eller nivåer.

Dette er ikke riktig all den tid NTO og flere andre aktører i kunstfeltet har stilt spørsmål ved hvor formålstjenlig det er med en egen etat for barne- og ungdomskultur. I rapporten nevnes det også at aktører i kunstfeltet er kritiske til Kulturtanken og urolige for at krav til medvirkning og relevans kommer i konflikt med armlengdeprinsippet og svekker kunstens autonomi og det kunstneriske mangfoldet.

Vi vet at dette er synspunkter som deles av organisasjoner som samlet representerer tilnærmet hele musikk- og scenekunstbransjen. Likevel omtales disse stemmene fra kunstfeltet som «enkelte», og synspunktene settes til side uten at de diskuteres nærmere i rapporten.

Basert på en nokså ensidig vektlegging av fylkeskommunenes oppfatning av Kulturtanken i perioden 2020-2022, sammen med data fra Kulturtanken selv, er konklusjonen at Kulturtanken har høy måloppnåelse og er en nødvendig del av en velfungerende DKS-ordning.

Vi registrerer imidlertid at fylkeskommunene synes å være vel så opptatt av hva Kulturtanken *ikke* skal gjøre, som av nødvendige etterspurte oppgaver. Dreiningen i fylkeskommunenes holdning til Kulturtanken de siste to årene synes for en stor del å være knyttet til en bedring i selve dialogen og en større respekt fra Kulturtankens side for fylkeskommunenes eget handlingsrom i den lokale forvaltningen av ordningen.

Ellers savner vi tallmateriale fra før etableringen av Kulturtanken i 2016. Et av formålene med utredningen var å gi kunnskap om konsekvenser av de strukturelle endringene som ble gjort i 2016 med etableringen av Kulturtanken. Det som finnes av aktivitetsstatistikk i rapporten for perioden 2016-2022 viser en markant nedgang i antall arrangementer/aktiviteter og deltagere per arrangement.

For å svare på denne delen av oppdraget mener vi imidlertid det burde vært fremskaffet både økonomi- og aktivitetstall også for perioden før etableringen av Kulturtanken, og vi stiller oss spørrende til hvorfor disse dataene ikke er presentert i rapporten.

Konklusjonen følges opp med en anbefaling om å styrke Kulturtanken ytterligere uten at vi får tak i *hvorfor* det er nødvendig å styrke denne fagetaten, ikke minst i lys av en gjennomgående uro i det kvalitative datamaterialet for en tiltakende ubalanse mellom administrasjonsapparatet for ordningen og antall kunstmøter for elevene.

Det er også bemerkelsesverdig at denne ubalansen brukes som et argument for å ikke opprette et Musikkbruk, hvor midlene i all hovedsak vil gå direkte til musikkproduksjon og publikumsmøter, mens det avvises som en gyldig innvending mot ressursbruken i Kulturtanken som med sine 40 årsverk beskrives som en liten og sårbar fagetat.

Vi stiller oss også undrende til at det anbefales en videre styrking av Kulturtankens kunnskapsarbeid uten at det reflekteres over dobbeltrollen som tilskuddsforvalter og kunnskapsprodusent, eller behovet for uavhengig og flerstemmig kunnskap som kan supplere og korrigere Kulturtankens egne vurderinger.

DET OVERORDNEDE DKS-MÅLET OG KULTURTANKENS MANDAT

Sammen med en styrking av Kulturtanken, anbefales det i rapporten å formulere et nytt mandat for Kulturtanken som bedre treffer de angivelige utfordringene i DKS, og som «løfter elevfokuset».

Et sentralt mål for Kulturtanken er i dag å bidra til «høy kunstnerisk og formidlingsmessig kvalitet på tilbudet i DKS innen alle kunstretninger [...]»

Denne målformuleringer kritiseres i utredningen for å bygge opp under «en mer tradisjonell forståelse av DKS som kunstnerdefinerte besøk i en skole som primært skal være vertskap og mottakere».

Vi minner om at dette kvalitetsmålet nettopp bygger opp under det overordnede målet med DKS som, slik Stortinget har vedtatt, fortsatt skal være å formidle profesjonell kunst og kultur av høy kvalitet til barn og unge.

I stedet for å legge dette vedtatte målet til grunn i henhold til oppdraget, tar utredningen altså til orde for å endre selve grunnpremisset for ordningen og hva DKS skal være.

Hvordan skal det kunne legitimeres å kanalisere enda flere millioner over kulturbudsjettet til sentral forvaltning av en desentralisert ordning, som på skolens premisser skal løse overordnede samfunnsmessige utfordringer og gi elevene enda mer av det de allerede konsumerer på egen hånd?

Ellers registrerer vi at de foreslåtte DKS-målene i [barne- og ungdomskulturmeldingen](#) er gjengitt punktvis i en egen tekstboks i rapporten *uten* at Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av denne meldingen om å *tydeliggjøre at målet med ordningen fortsatt skal være å medvirke til at elever får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud* er tatt med, selv om vedtaket nevnes andre steder i teksten.

Denne underkommuniseringen av Stortingets vedtak er enda med påfallende på Kulturtankens egne DKS-sider hvor de [nasjonale målene](#) feilaktig er definert i samsvar med de foreslåtte målene i barne- og ungdomskulturmeldingen uten at Stortingets vedtak en gang er nevnt.

SVIKTENDE GRUNNLAG

I stedet for å legge Stortingets vedtatte mål til grunn, presenterer rapporten konklusjoner og anbefalinger som endrer selve grunnpremisset for DKS-ordningen.

Den profesjonelle kunstens plass i ordningen marginaliseres, og kunstnerisk og kulturfaglig kvalitet erstattes langt på vei av medvirkning og tilpasning til skolen og elevenes «digitale livsverden».

Dermed blir selve verdien av DKS borte; hva skal vi med DKS når den ikke lenger skal sørge for at alle barn og unge, uavhengig av bakgrunn, får oppleve noe *annet* enn det mange av dem ellers ikke ville fått tilgang eller kjennskap til?

Videre stiller vi oss spørrende til grunnlaget for å anbefale at det ikke etableres et Musikkbruk så vel som for konklusjonen om å styrke Kulturtanken. I tillegg savner vi refleksjoner og kritiske spørsmål om hvordan armlengdeprinsippet forstås og praktiseres i forvaltningen av DKS-ordningen.

Vi etterlyser også en grundigere utredning av en *alternativ* organisering, hvor Kulturtanken og Kulturdirektoratet sees i sammenheng, i lys av både kvalitetsmålet og krav om effektiv ressursutnyttelse.

I [oppdraget](#) understrekes det at utredningen «må ha legitimitet både i kultursektoren og utdanningssektoren». Når brede, samstemte bransjeorganisasjoner settes til side som unntaksvis enkeltstemmer, mener vi at en slik nødvendig legitimitet i kultursektoren mangler.

Vi ber departementet merke seg at kunstfeltets stemmer er så godt som fraværende i rapportens konklusjoner og anbefalinger. Det gjelder helt grunnleggende spørsmål om hva DKS skal være, så vel som vurderingen av et Musikkbruk og evalueringen av Kulturtanken.